

AUTOREFERATY

Anna Karolina Szczepańska

Łódź

Powstanie Republiki Namibii w 1990 r. Aspekt międzynarodowy*

Republika Namibii jest jednym z najmłodszych państw na kontynencie afrykańskim. Po kilkudziesięciu latach batalii dyplomatycznych i militarnych ogłosiła niepodległość 21 III 1990 r.

Celem dysertacji jest przedstawienie sprawy niepodległości Namibii jako wieloletniego procesu, przede wszystkim z perspektywy międzynarodowej gry dyplomatycznej, zwłaszcza w schyłkowych latach zimnej wojny, a także w polityce kilku najbardziej zaangażowanych politycznie i militarnie państw: Stanów Zjednoczonych, RPA, Kuby i Związku Sowieckiego. Ważną część rozprawy stanowi ukazanie obecności sprawy Namibii na forum ONZ. Istotnym elementem jest również międzynarodowy wymiar wojny domowej w Angoli – konflikt ten ściśle łączył się z problemami, z którymi borykali się Namibijczycy.

Opis walk zbrojnych, jakie toczyły się na pograniczu angolsko-namibijskim w latach 1966–1988, nie stanowił priorytetów zadania badawczego. Analiza działań na polu bitwy podyktowana była jedynie chęcią ukazania rozbieżności pomiędzy stronami sporu, gdy rzutowało to na ich relacje i prowadzoną politykę. W stosunkowo niewielkim zakresie przedstawione zostały działania, jakie na arenie międzynarodowej podejmowała namibijska organizacja

---

* Autoreferat rozprawy doktorskiej, której obrona odbyła się 12 XII 2019 r. na Uniwersytecie Łódzkim. Promotorem dysertacji był prof. dr hab. Andrzej M. Brzeziński, a recenzentami: dr hab. Michał Leśniewski (Uniwersytet Warszawski) i dr hab. Bara NDiaye (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie).

wyzwolenicza SWAPO. Jest to temat tak rozległy, że zasługuje na ujęcie w odrębnej monografii.

Powstawaniu dysertacji towarzyszyły następujące zasadnicze pytania badawcze:

1. Jakie czynniki miały decydujący wpływ na możliwość ogłoszenia niepodległości przez Namibię? Czy była to walka zbrojna, czy działania dyplomatyczne?

2. W jakim stopniu sytuacja międzynarodowa, tj. końcowa faza zimnej wojny oraz polityka Stanów Zjednoczonych i Związku Sowieckiego, przyczyniła się do zakończenia konfliktu w południowej Afryce?

3. Które państwa odegrały kluczową rolę w rozwiązaniu tego konfliktu?

4. Jaki rzeczywisty wpływ na przebieg negocjacji miała SWAPO?

5. Jakie było znaczenie „kwestii Namibii” na forum ONZ?

6. Czy proces niepodległościowy nadzorowany przez UNTAG można uznać za sukces?

7. W czym interesie była niepodległość Namibii?

Ustalenie optymalnej konstrukcji rozprawy nie było łatwym zadaniem ze względu na wielowątkowy merytorycznie i stosunkowo rozległy chronologicznie zakres pracy. Dysertacja ma konstrukcję chronologiczno-problemową, dzięki której łatwiej można zaobserwować, jak w poszczególnych okresach zmieniał się status „kwestii Namibii” na forum międzynarodowym.

Ramy chronologiczne obejmują lata 1945–1990, lecz zasadnicza część pracy skupia się na okresie od 1966 do 1990 r. Opisane pokrótce dzieje Namibii do 1966 r. mają za zadanie przybliżyć kontekst kulturowy i historyczny ukazywanych później wydarzeń oraz wskazać na te elementy, które odegrały ważną rolę podczas „formowania” suwerennego państwa.

Podczas pisania pracy zastosowanych zostało kilka metod badawczych. Metoda indukcyjna pozwoliła budować ogólne wnioski na podstawie szczegółowych informacji (zawartych przede wszystkim w archiwaliach i źródłach drukowanych). Szerokie zastosowanie znalazła metoda deskryptywna, dzięki której opisywane wydarzenia uporządkowane zostały pod kątem chronologiczno-problemowym. Użycie tej metody poskutkowało sięgnięciem po metodę eksplanacyjną, która pozwoliła na wyjaśnienie związku przyczynowo-skutkowego zachodzących zdarzeń. Pomocna była również metoda porównawcza, m.in. dla określenia, jakie miejsce w polityce Stanów Zjednoczonych, Związku Sowieckiego i Kuby zajmowała Namibia, a jakie Angola.

Podstawę źródłową dysertacji stanowią materiały archiwalne zgromadzone podczas kwerend w Londynie i Warszawie oraz – równie ważne – dokumenty znajdujące się w archiwach zdigitalizowanych, dostępnych online. W The National Archives w Londynie prześledziłam akta z następujących zespołów: „Foreign and Commonwealth Office (FCO) Southern African Department”, „FCO South West Africa – Namibia”, „FCO American and Latin American Departments” oraz „Records of the Prime Minister’s Office: Correspondence

and Papers, 1979–1997”. Dokumenty odnalezione w wyżej wymienionych seriach dotyczyły kwestii Namibii, wojny domowej w Angoli (w tym interwencji kubańskiej) oraz polityki RPA wobec państw południa Afryki i dostarczyły wiedzy na temat problemu, nie tylko z perspektywy brytyjskiej, ale również, częściowo, południowoafrykańskiej.

W Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych (MSZ) w Warszawie natrafiłam na przydatne dla rozprawy materiały wytworzone w latach 1964–1989 przez Departament V (państwa Azji, Afryki i Bliskiego Wschodu) MSZ. Analizie poddałam akta dotyczące Namibii, Angoli, RPA i częściowo również innych państw południa Afryki. Najwięcej informacji dostarczyła korespondencja (sprawozdania, notatki służbowe i telegramy) pomiędzy polską ambasadą w Luandzie a Centralą w Warszawie. Lektura akt zobrazowała problem zarówno z pozycji Polski, jak również bloku wschodniego, w tym ZSRS.

Niezwykle ważna dla powstania niniejszej pracy okazała się dokumentacja (licząca *nota bene* tysiące aktów) odnaleziona w internetowych archiwach różnych instytucji amerykańskich, w tym Departamentu Stanu i CIA¹. Pozyskane w ten sposób telegramy, sprawozdania i notatki (korespondencja wymieniana była głównie pomiędzy Departamentem Stanu a licznymi ambasadami USA na całym świecie) dotyczyły polityki amerykańskiej i południowoafrykańskiej wobec konfliktu na południu Afryki oraz relacji USA z państwami zainteresowanymi sytuacją tego regionu, a także, w mniejszym stopniu, działalności SWAPO na arenie międzynarodowej. Ponadto bazą źródłową, bez której nie mogłaby zostać napisana część pracy, były materiały powstałe na przestrzeni lat na forum ONZ, tj. rezolucje Rady Bezpieczeństwa i Zgromadzenia Ogólnego, protokoły i korespondencja pomiędzy Sekretariatem ONZ a licznymi podmiotami polityki międzynarodowej zaangażowanymi w sprawę niepodległości Namibii i wojny w Angoli.

Aby lepiej zrozumieć klimat towarzyszący analizowanym wydarzeniom, niezwykle pomocne okazały się źródła drukowane w postaci wspomnień, pamiętników i dzienników. Pozostawiły je osoby, które uczestniczyły bezpośrednio w omawianych w pracy wydarzeniach, takie jak Ronald Reagan, Michaił Gorbaczow, zastępca sekretarza Stanu USA do spraw Afryki Chester Crocker, przywódca SWAPO i pierwszy prezydent niepodległej Namibii Sam Nujoma czy kubański rewolucjonista i „prawa ręka” Fidela Castro w Angoli Jorge Risquet². Ich spostrzeżenia pozwoliły uchwycić niuanse, których nie udało się odczytać z dokumentów archiwalnych.

---

¹ Najwięcej ciekawych informacji, dotyczących ostatnich dwóch lat dyplomatycznych zmagania przed ogłoszeniem niepodległości przez Namibię, w tym kontaktów pomiędzy SWAPO i rządem Stanów Zjednoczonych, odnalazłam w zbiorze akt Departamentu Stanu USA pod numerem F-2017-00016. Korzystałam także kilku innych zbiorów, gdzie natrafiłam na pojedyncze przydatne informacje.

² C. Crocker, *High Noon in Southern Africa*, New York 1992; M. Gorbaczow, *Жизни и реформы* 2, Москва 1995; S. Nujoma, *Where Others Waverd. An Autobiography*, London

W napisaniu pracy niezwykle pomocne były również kwerendy biblioteczne w British Library w Londynie oraz w Africké informační centrum fundacji Humanitas Afrika w Pradze. W pierwszym z wymienionych miejsc miałam możliwość zapoznania się z częścią monografii wykorzystanych w pracy oraz wydawnictwami encyklopedycznymi³. Owocne okazało się również przebadanie specjalistycznych czasopism⁴. W afrykanistycznej bibliotece w Pradze odnalazłam m.in. publikacje SWAPO wydane przez partyjny organ Department of Information and Publicity w latach osiemdziesiątych⁵.

W sposób możliwie najpełniejszy starałam się wykorzystać informacje zawarte w powstałych dotychczas monografiach i artykułach dotyczących dziejów Namibii oraz sytuacji na południu Afryki po II wojnie światowej. Historię Afryki Południowo-Zachodniej do 1945 r. przybliżają prace m.in. Helmuta Bleya, Hansa Drechslera, Jana-Barta Gewalda, Davida Olusogi i Caspera Erichsena oraz zbiór artykułów monograficznych pod redakcją Patricii Hayes⁶. W uchwyceniu właściwego kontekstu omawianych w dysertacji zdarzeń pomocne były monografie traktujące o przebiegu wojny na pograniczu angolsko-namibijskim, autorstwa m.in. Jana Breytenbacha, Freda Bridglanda, Richarda Dale'a, Edwarda George'a, Piera Gleijesesa, Petera H. Katjaviviego czy Willema Steenkampa⁷. Na temat przebiegu procesu niepodległościowego w Namibii

---

2001; R. Reagan, *The Reagan Diaries*, red. D. Brinkley, New York 2007; *A Far-Away War. Angola, 1975–1989*, red. I. Liebenberg, J. Risquet, V. Shubin, Cape Town 2015; *Cuba & Angola. Fighting for Africa's Freedom and Our Own. Fidel Castro, Raúl Castro, Nelson Mandela, the Cuban Five in Angola in their own words*, red. M.A. Waters, New York 2013.

³ K. Dierks, *Chronology of Namibian History from Pre-Historical Times to Independent Namibia*, Windhoek 1999; *Encyclopedia of African History*, t. II, red. K. Shillington, New York 2004; J. Grotpeter, *Historical Dictionary of Namibia*, London 1994; S. Schoeman, E. Schoeman, *Namibia*, Oxford 1997.

⁴ Zob. m.in.: „Cold War History”, „International Journal of African Historical Studies”, „Journal of Southern African Studies”, „The Journal of Modern African Studies”, „The South African Journal of International Affairs”.

⁵ *The Namibian Refugee*, red. SWAPO Department of Information and Publicity, Luanda 1988; *To Be Born A Nation. The Liberation Struggle for Namibia*, red. SWAPO Department of Information and Publicity, London 1983.

⁶ H. Bley, *Namibia under German Rule*, Hamburg 1996; H. Drechsler, *Let Us Die Fighting. The Struggle of the Herero and Nama against German Imperialism 1884–1915*, London 1980; J.B. Gewald, *Herero Heroes. A Socio-Political History of the Herero of Namibia 1890–1923*, Oxford 1999; D. Olusoga, C.W. Erichsen, *Zbrodnia kajzera*, tłum. P. Tarczyński, Warszawa 2012; *Namibia under South African Rule. Mobility and Containment 1915–1946*, red. P. Hayes i in., Ohio 1998.

⁷ J. Breytenbach, *Buffalo Soldier. The Story of South Africa's 32 Battalion, 1975–1993*, Alberton 2002; F. Bridgland, *The War for Africa. Twelve Months that Transformed a Continent*, Gibraltar 1990; R. Dale, *The Namibian War of Independence, 1966–1989. Diplomatic, Economics and Military Campaigns*, Jefferson 2014; E. George, *The Cuban Intervention in Angola*, London–New York 2005; P. Gleijeses, *Visions of Freedom. Havana, Washington Pretoria and the Struggle for Southern Africa 1976–1991*, Chapel Hill 2013; P.H. Katjavivi, *A History of Resistance in Namibia*, London 1988; W. Steenkamp, *South Africa's Border War, 1966–89*, Oxford 1992.

pisali kompetentnie np. Lionel Cliffe, Brian Harlech-Jones i Robert S. Jaster⁸. Z kolei za przewodniki, które przybliżyły zawilóści światowej dyplomacji w epoce zimnej wojny, służyły prace Johna L. Gaddisa, Jussiego Hanhimäkiego i Odda Arne Westada, Józefa Kukułki, Dona Oberdorfera i Roberta Service'a⁹. Wskazując na ważne pozycje literatury, nie sposób nie wspomnieć o książce Marion Wallace na temat historii Namibii¹⁰ oraz o opracowaniach encyklopedycznych¹¹.

Niniejsza dysertacja jest pierwszą w polskiej historiografii pracą przedstawiającą problem niepodległości Namibii na arenie międzynarodowej. To również pierwsza próba całościowego ujęcia tematu w takim kontekście. Liczni autorzy, którzy interesowali się dziejami Namibii, nie pokusili się o pełną analizę czynników międzynarodowych, które początkowo uniemożliwiały, a ostatecznie pozwoliły na uzyskanie niepodległości przez Namibię.

Rozprawa podzielona została na sześć rozdziałów. W ramach każdego z nich wydzielono kilka podrozdziałów. Każdy rozdział obejmuje określone ramy czasowe, podrozdziały zaś prezentują układ problemowy.

Rozdział I, pt. „Afryka Południowo-Zachodnia – zarys dziejów do 1945 r.”, jest skrótowym opisem dziejów Afryki Południowo-Zachodniej do 1945 r. i zarazem wprowadzeniem do tematu pracy. Podrozdział pierwszy to krótki rys geograficzny oraz demograficzny omawianego terytorium z odniesieniem do współczesnych danych statystycznych. Dalsze części rozdziału poświęcone zostały krótkiej historii kolonizacji obszaru Namibii, od odkrycia przez portugalskich żeglarzy do czasów niemieckiej dominacji i podporządkowania rdzennej ludności. Okres 1915–1945, kiedy Afryka Południowo-Zachodnia znalazła się pod władzą Związku Południowej Afryki, przedstawiono w ostatnim podrozdziale.

Rozdział II, zatytułowany „Afryka Południowo-Zachodnia pod rządami ZPA/RPA (1945–1966)”, został podzielony na trzy podrozdziały. Pierwszy z nich opisuje reakcję ONZ wobec decyzji Pretorii dotyczącej aneksji Afryki Południowo-Zachodniej ogłoszonej w 1949 r. i nieuznanej międzynarodowo. Drugi podrozdział przybliży sytuację wewnętrzną Afryki Południowo-Zachodniej znajdującej się pod południowoafrykańską władzą, skupiając się na kilku

⁸ L. Cliffe, *The Transition to Independence in Namibia*, London 1994; B. Harlech-Jones, *A New Thing? The Namibian Independence Process, 1989/1990*, Windhoek 1997; R.S. Jaster, *The 1988 Peace Accords and Future of South Western Africa*, London 1990.

⁹ J.L. Gaddis, *The United States and the End of the Cold War*, Oxford 1992; J.M. Hanhimäki, O.A. Westad, *The Cold War. A History in Documents and Eyewitness Accounts*, Oxford 2013; J. Kukułka, *Historia współczesna stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1998; D. Oberdorfer, *The Turn. From the Cold War to the New Era. The United States and the Soviet Union 1983–1990*, New York 1991; R. Service, *The End of the Cold War 1985–1991*, London 2015.

¹⁰ M. Wallace, *A History of Namibia*, London 2011.

¹¹ V.L. Tonchi, W.A. Lindeke, J.J. Grotpeter, *Historical Dictionary of Namibia*, Plymouth 2012; M.W. James, *Historical Dictionary of Angola*, Plymouth 2011.

aspektach: celach, jakie ZPA/RPA miała wobec okupowanego obszaru, wskazaniu aktów prawnych konstytuujących funkcjonowanie systemu apartheidu oraz procesie tworzenia systemu bantustanów. Podrozdział trzeci przybliży pokrótce historię powstania oraz działania podejmowane przez najważniejsze namibijskie organizacje wyzwolenicze: SWAPO i SWANU.

Rozdział III, pt. „Wojna o niepodległość Namibii jako problem międzynarodowy (1966–1988)”, obejmuje pięć podrozdziałów. Pierwszy traktuje o początkowej fazie wojny o niepodległość (1966–1975). W drugim podrozdziale omówiona została sytuacja w Angoli w 1975 r., a także pokrótce scharakteryzowano trzy główne organizacje działające na jej terytorium (MPLA, UNITA i FNLA) i ich relacje ze SWAPO. Podrozdział trzeci dotyczy konfliktu w Angoli, jako tzw. *proxy war*, czyli wojny zastępczej w okresie zimnowojennym. Ważny element tej części pracy stanowi ukazanie powiązania wojny w Angoli z kwestią niepodległości Namibii, co nastąpiło w 1981 r. Ponadto istotne jest zwrócenie uwagi na różnice zdań pomiędzy sowieckimi a kubańskimi władzami. Czwarty podrozdział prezentuje działania, jakie podejmowała RPA, próbując rozwiązać sprawę niepodległości Namibii z pominięciem udziału ONZ. Piąty natomiast dotyczy końcowej fazy konfliktu w Angoli oraz kończącej wojnę bitwy pod Cuito Cuanavale, która nie przyniosła jednoznacznego rozstrzygnięcia. Możliwość ogłoszenia niepodległości przez Namibię wydawała się wówczas (nadal) bardzo odległa.

Kolejny rozdział (IV), pt. „ONZ wobec kwestii Namibii (1966–1988)”, podzielony został na trzy podrozdziały. W pierwszym przedstawiono najważniejsze przedsięwzięcia podejmowane do 1977 r. przez ONZ, które miały skłonić RPA do przekazania społeczności międzynarodowej władzy administracyjnej nad Namibią. Podrozdział drugi dotyczy Rezolucji 435 uchwalonej przez Radę Bezpieczeństwa ONZ w 1978 r. z inicjatywy Sekretarza Generalnego ONZ Kurta Waldheima. Rezolucja ta była kluczowym dokumentem dla dalszych negocjacji dotyczących uzyskania niepodległości przez Namibię. Ostatni podrozdział został poświęcony działaniom, jakie w sprawie Namibii podejmowała „zachodnia grupa kontaktowa” (tj. Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Francja, Kanada i RFN), działająca w ramach ONZ.

Rozdziału V zatytułowany został „W kierunku zakończenia konfliktu i państwowej niezawisłości (1988–1989)”. Wyodrębnione są w nim trzy podrozdziały. W pierwszym scharakteryzowane zostały negocjacje dyplomatyczne, które pozwoliły na podpisanie protokołu z Brazzaville (22 XII 1988 r.) oraz przyjęcie „planu ugodowego” dla Namibii, który określał, jakie akty prawne i porozumienia mają zostać wprowadzone w życie w czasie procesu niepodległościowego. Innym elementem tej części pracy jest aktywność SWAPO na arenie międzynarodowej. Podrozdział drugi poświęcony został implementacji „planu ugodowego” oraz problemom, jakie towarzyszyły jego wdrażaniu, w tym trudności, z jakimi zmagala się oenzetowska misja pokojowa UNTAG. Innymi ważnymi kwestiami są: rola, jaką odegrały wówczas „państwa frontowe”

oraz ruch państw niezaangażowanych, a także powrót działaczy SWAPO do Namibii, który był możliwy dzięki wsparciu zagranicznych partnerów. Ostatnia część podrozdziału koncentruje się na trudnej kampanii wyborczej poprzedzającej pierwsze wolne wybory. Podrozdział trzeci dotyczy okresu od listopada 1989 r. do stycznia 1990 r. W tym czasie odbyły się w Namibii wybory do Zgromadzenia Konstytucyjnego, sformowano rząd i przeprowadzono pracę nad kształtem ustawy zasadniczej, którą przyjęto na początku 1990 r.

Ostatni rozdział (VI), pt. „Spełnione nadzieje”, podzielony został na dwa podrozdziały. W pierwszym opisano uroczystości związane z ogłoszeniem niepodległości przez Namibię (21 III 1990 r.) oraz zakończenie misji ONZ na jej terytorium. Podrozdział drugi ma skrótowy charakter. Zwrócono w nim uwagę tylko na najważniejsze problemy i kierunki polityki zagranicznej, jakie przyjęła niepodległa Namibia.

Z przeprowadzonych badań wynika, że głównymi czynnikami, które pozwoliły na wyzwolenie Namibii spod południowoafrykańskiej zależności, były sprzyjająca sytuacja międzynarodowa w latach osiemdziesiątych XX w. oraz wielomiesięczne negocjacje pomiędzy Angolą, Kubą, RPA i Stanami Zjednoczonymi. Co istotne, tylko z ograniczonym udziałem Sowietów i bez uczestnictwa namibijskiej delegacji.

W 1966 r. żaden z członków SWAPO podejmujących decyzję o rozpoczęciu walk o niepodległość Namibii przeciwko RPA nie przypuszczał, że lokalny konflikt przerodzi się w wojnę o zasięgu międzynarodowym, gdzie skrzyżują się interesy kilku państw z obu stron „żelaznej kurtyny”. Przez pierwszych kilka lat walki miały charakter partyzancki. W tym czasie wizerunek SWAPO nie był pozytywny z powodu konfliktów wewnątrz ugrupowania, które zakończyły się licznymi aresztowaniami i zniechęciły część społeczeństwa do organizacji, której przewodził Sam Nujoma.

Sytuacja SWAPO poprawiła się w 1975 r., kiedy były portugalskie kolonie ogłosiły niepodległość, w tym Angola, sąsiadująca z Namibią od północy. Jeszcze tego samego roku SWAPO przeniosła swoje bazy, funkcjonujące dotychczas w Zambii, na terytorium Angoli. Jednak sytuacja wewnętrzna tego młodego państwa nie była stabilna. Część ludności popierała rządzącą partię MPLA, podkreślającą swoją przyjaźń ze Związkiem Sowieckim i Kubą. Inni stanęli po stronie UNITA, która opowiedziała się przeciwko komunistycznym wpływom i otrzymała wsparcie RPA i Stanów Zjednoczonych. W 1975 r. w Angoli rozpoczęła się wojna domowa. Obydwie strony natychmiast otrzymały zagraniczną pomoc. SWAPO, która pod koniec 1975 r. jednoznacznie opowiedziała się po stronie MPLA, znalazła się w samym środku międzynarodowego konfliktu.

Dla RPA będąca pod wpływami Sowietów Angola stanowiła duży problem. Bezpośrednim zagrożeniem stała się ponadto obecność wojsk kubańskich na terytorium Angoli. W połowie lat siedemdziesiątych przypuszczano, że Fidel Castro wysyłając do Afryki swoich ludzi, realizuje rozkazy Moskwy – był to jednak „autorski” pomysł Hawany. Niemniej w 1975 r. nikt nie wiedział,

co kieruje Kubańczykami oraz co pragną osiągnąć Sowieci. Ta niepewność spowodowała wzmożone zainteresowanie Waszyngtonu, który zaczął wspierać RPA finansowo i dyplomatycznie. Angola stała się jedną z wielu „wojen zastępczych” – konfliktów rozgrywających się pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Sowieckim bez ich bezpośredniego, militarnego udziału.

Dla sprawy niepodległości Namibii kwestia wojny w Angoli i krzyżujących się tam interesów prawdopodobnie nie miałyby decydującego znaczenia, gdyby nie zmiana na fotelu prezydenta Stanów Zjednoczonych. Administracja Ronalda Reagana jako pierwsza dostrzegła zależność pomiędzy sprawą Namibii a sytuacją w Angoli: Namibia pragnęła wyzwolić się spod władzy RPA, a jednocześnie stała po stronie MPLA. RPA z kolei nie pozwalała na niepodległość Namibii i dążyła do pozbycia się MPLA oraz Kubańczyków z Angoli. Amerykańska koncepcja „powiązania” uzależniała uzyskanie niepodległości przez Namibię od opuszczenia Angoli przez wojska kubańskie. Biały Dom formułując tę zasadę, dążył przede wszystkim do osłabienia wpływów komunistycznych na południu Afryki. Dla RPA zaś sytuacja była korzystna – tak długo, jak Kubańczycy pozostawali w Angoli, odwlekano niepodległość Namibii.

Walki pomiędzy wojskami kubańskimi, armią rządową Angoli i SWAPO a nacierającymi z południa i południowego wschodu oddziałami południowoafrykańskimi i UNITA trwały od 1975 do 1988 r. Jednocześnie od 1984 r. toczyły się rozmowy pomiędzy Waszyngtonem a Luandą. Pod koniec stycznia 1988 r. grono powiększyło się o delegatów kubańskich, lecz nadal trudno było podjąć wiążące decyzje. Sytuacja zmieniła się kilka miesięcy później, w maju 1988 r., kiedy do rozmów dołączyła RPA.

Choć jednym z kluczowych problemów, które zaprzętały myśli negocjatorów, była kwestia uzyskania niepodległości przez Namibię, żaden członek SWAPO nie został zaproszony do stołu obrad. Przebieg każdego spotkania relacjonowali Namibijczykom kubańscy delegaci, SWAPO nie otrzymała jednak możliwości zabrania głosu.

Miejscem, gdzie SWAPO w nieskrępowany sposób mogła prowadzić swoją działalność, była ONZ. Sprawa Namibii (*Question of Namibia*) była podnoszona na jej forum przez kilkadziesiąt lat i zaangażowała osobiście dwóch kolejnych sekretarzy generalnych: Kurta Waldheima i Javiera Péreza de Cuéllara. W 1967 r. utworzono Radę ONZ do spraw Afryki Południowo-Zachodniej (od 1968 – do spraw Namibii), której zadanie stanowiło przejęcie władzy administracyjnej nad tym obszarem. RPA nie zezwoliła jednak Radzie na przybycie do Namibii, skutecznie blokując proces niepodległościowy. W 1968 r. ONZ, na wniosek SWAPO, zaakceptowała nazwę „Namibia” dla przyszłego niepodległego państwa. W 1976 r. organizacja Sama Nujomy otrzymała status stałego obserwatora przy ONZ oraz została uznana za „jedynego, autentycznego wyraziciela woli ludności Namibii”. W następnym roku Rada Bezpieczeństwa przyjęła Rezolucję 435, która ustalała przebieg przyszłego

procesu niepodległościowego. Były to znaczące sukcesy, świadczące o skuteczności prowadzonych przez SWAPO działań na arenie międzynarodowej.

Na początku lat osiemdziesiątych sprawa niepodległości Namibii, choć nie zeszła z oenzetowskiej agendy, stała się, *de facto*, kwestią rozpatrywaną w wąskim gronie „zachodniej grupy kontaktowej”, w której skład wchodziły USA, Wielka Brytania, Francja, Kanada i RFN. „Zachodnia piątka” w latach 1981–1988 pełniła rolę pośrednika pomiędzy Sekretariatem ONZ, SWAPO, Organizacją Jedności Afrykańskiej i afrykańskimi „państwami frontowymi”.

Na zakończenie konfliktu w południowej Afryce oraz uruchomienie procesu niepodległościowego w Namibii zasadniczo wpłynęła sytuacja geopolityczna w drugiej połowie lat osiemdziesiątych. Istotne znaczenie miało zbliżenie stanowisk Waszyngtonu i Moskwy w sprawie konfliktów na południu Afryki wyrażone podczas moskiewskiego spotkania Gorbaczowa z Reaganem (29 V – 3 VI 1988 r.). Ważne kwestie rozstrzygano przy stole rozmów, nie zaś na polu bitwy.

Każda z zaangażowanych w konflikt stron musiała zdobyć się na kompromis, a jednocześnie – dla celów polityki wewnętrznej – wszyscy mogli mówić, że odnieśli sukces. Stany Zjednoczone, Kuba oraz RPA uważały, że to właśnie ich nieugięta postawa zmusiła stronę przeciwną do ustąpienia – i wszyscy mieli odrobinę racji. Związek Sowiecki, zajęty wewnętrznymi problemami i wojną w Afganistanie, na arenie południowoafrykańskiego konfliktu znajdował się w defensywie. Było to na rękę Amerykanom, którzy od niemal 15 lat starali się ograniczyć wpływy sowieckie w Angoli i Namibii. Podobny entuzjazm panował w Pretorii, która mogła twierdzić, że zrealizowała najważniejszy punkt swojej „strategii totalnej”, czyli wycofanie Kubańczyków z Angoli. Jednocześnie sami Kubańczycy nie czuli się przegranymi, gdyż to oni w końcowej fazie wojny dyktowali warunki na polu bitwy (choć nie dysponowali narzędziami, dzięki którym definitywnie mogliby ją wygrać), zagrażając wkroczeniem do Namibii, jeżeli RPA nie wycofa swoich wojsk z terytorium Angoli. Dla SWAPO najważniejszym aspektem rozmów pokojowych było podpisanie protokołu z Brazzaville 13 XII 1988 r., kończącego negocjacje, który określał zasady implementacji „planu ugodowego” dla Namibii.

Początek wdrażania *Settlement Plan*, nadzorowanego przez oenzetowską misję pokojową UNTAG, zaplanowano na 1 IV 1989 r. Operacja uległa jednak znacznemu opóźnieniu z powodu wznowienia walk pomiędzy SWAPO i siłami południowoafrykańskimi. Kryzys udało się zażegnać dzięki zgodnej współpracy między Sekretariatem ONZ a organami UNTAG. W połowie maja misja pokojowa, podzielona na dwie formacje: cywilną i wojskową, rozpoczęła swoje prace. Do jej najważniejszych zadań należały: nadzór nad demobilizacją wszystkich południowoafrykańskich struktur wojskowych, umożliwienie powrotu uchodźcom i przygotowanie kraju do wyborów.

Choć w trakcie procesu niepodległościowego nie obyło się bez problemów (głównie z niepokornymi oddziałami paramilitarnymi stworzonymi przed

laty przez RPA), UNTAG dobrze wywiązała się ze swoich zadań. W dniach 7–11 XI 1989 r. w Namibii odbyły się pierwsze wolne wybory do Zgromadzenia Konstytucyjnego. Najwięcej mandatów zdobyła SWAPO. W kolejnych tygodniach nowo wybrane Zgromadzenie opracowywało konstytucję, którą przyjęto 9 II 1990 r. Ostatnim akcentem procesu niepodległościowego była uroczysta proklamacja niepodległości, która odbyła się 21 III 1990 r. na stadionie w Windhuku, podczas której Sam Nujoma został zaprzysiężony na urząd Prezydenta Republiki Namibii.

Niepodległa Namibia, jak każde młode państwo, stanęła przed niełatwym zadaniem wskazania najważniejszych kierunków polityki zagranicznej. SWAPO skoncentrowała swoje wysiłki na kilku aspektach: członkostwo w organizacjach międzynarodowych, uregulowanie kontaktów z RPA, wzmocnienie relacji z sąsiednimi państwami i nawiązanie kontaktów dyplomatycznych z innymi państwami świata.

Namibia cieszy się opinią stabilnego państwa, coraz chętniej wybieranego przez zagranicznych turystów. Nie bez wpływu na obecną kondycję kraju miały wieloletnie przygotowania jej mieszkańców do przyszłej samodzielności, w czym brała udział przede wszystkim ONZ. Od czasu ogłoszenia niepodległości Namibia nie doświadczyła długotrwałych konfliktów wewnętrznych lub przewrotów, które odsunęłyby od władzy całą scenę polityczną. Choć od 1990 r. władze w kraju sprawuje SWAPO, wybory odbywają się regularnie i uchodzą za wolne i uczciwe.